مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد
دوره نوزدهم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۳
صفحه: ۱۰۵۴-۱۰۴۲

Journal of Medical Education and Development
Vol. 19, No. 4, Winter 2025
Pages: 1042– 1054

تبیین دلایل افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان و ارائه راهکارهای ارتقای وضعیت موجود، از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی تبریز (مطالعه کیفی)

رعنا غلامزاده نیکجو[۱]، فرناز جمشیدی اقدم[۲*]، مریم بهجت[۳]

چکیده

مقدمه: سنوات تحصیلی، مدت زمان مشخصی است که دانشجو در این زمان باید تحصیل کرده و تحصیل خود را به اتمام برساند. پژوهش حاضر با هدف تبیین عوامل مؤثر بر افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز و ارائه راهکارهای مؤثر در کاهش مدت زمان سنوات تحصیلی انجام شده است.

روش بررسی: این مطالعه یک مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل محتوا است. جامعه آماری پژوهش شامل تمام دانشجویان واجد شرایط(دارای سنوات تحصیلی) تحصیلات تکمیلی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ بود که ۴۸ نفر از آن‌ها با استفاده از روش تمام شماری انتخاب شدند، به‌منظور گردآوری داده‌های پژوهش از سه ابزار مصاحبه، بررسی اسناد و بررسی متن درخواست‌های سنوات دانشجویان استفاده شده است. به‌منظور تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده گردید.

نتایج: یافته‌های پژوهش بیانگر ۲ دسته عوامل و مشکلات شخصی و عوامل مربوط به دانشگاه است که در تأخیر تحصیلی دانشجویان تاثیرگذار بودند. مشکلات شخصی شامل؛ شاغل بودن، مشکلات خانوادگی، هم‌زمانی تحصیل با اپیدمی کرونا، دور بودن محل تحصیل از محل سکونت، محدودیت اینترنت، فاصله زمانی تحصیل بین مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و طولانی شدن جمع‌آوری داده‌های پایان‌نامه بیان گردید و عوامل مربوط به دانشگاه نیز شامل عدم همکاری اساتید، طولانی شدن مراحل تأیید پروپوزال، سخت گیری قوانین پژوهشی درمورد انتشار مقالات و سخت‌گیری اساتید درمورد روند دفاع پایان‌نامه مطرح شد.

نتیجه‌گیری: کاهش مراحل تأیید پایان‌نامه در سطح دانشگاه، آغاز فرایند پایان‌نامه حین تحصیل (ترم های ابتدایی تحصیل)، توانمند شدن علمی در خصوص تدوین پایان‌نامه در حین تحصیل از جمله راهکارهای ارتقای وضعیت فعلی سنوات تحصیلی دانشجویان می‌باشد.

کلید واژه‌ها: دانشجو، راهکار، دانشگاه، آموزش عالی، مطالعه کیفی

۱- گروه مدیریت و سیاستگذاری سلامت، مرکز تحقیقات مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز،تبریز، ایران.
۲- کارشناس مدیریت خدمات بهداشتی درمانی ،دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز،تبریز، ایران.
* (نویسنده مسئول)؛ تلفن: ۹۸۴۱۳۱۷۷۵۹۹۵+ پست الکترونیکی: *gholamzadehr@tbzmed.ac.ir*

تاریخ دریافت: ۰۱ / ۰۸ / ۱۴۰۳ تاریخ بازبینی: ۳۰ / ۱۱ / ۱۴۰۳ تاریخ پذیرش: ۰۱ / ۱۲ / ۱۴۰۳

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

مقدمه

امروزه آموزش عالی از اساسی‌ترین ارکان خیزش به سمت جهانی شدن محسوب می‌شود. نیروی انسانی ماهر اصلی‌ترین شاخص پیشرفت و توسعه کشورها و از مهم ترین عوامل قدرتی آنها محسوب می گردد. در این راستا توسعه علمی و تقویت نهادهای آموزشی و پژوهشی می تواند تسهیل کننده راه به سمت تحقق در سایر زمینه های توسعه باشد (۱). با توجه به نقش دانشگاه‌ها در آموزش عالی، بررسی وضعیت نظام آموزشی و نقاط قوت و ضعف آن به منظور بهبود فرآیند آموزش ضرورت دارد (۲). سنوات تحصیلی، یکی از موضوعات مهمی است که هر دانشجو باید به آن توجه کند. سنوات تحصیلی، مدت زمان مشخصی است که دانشجو در این زمان باید تحصیل کرده و مدرک تحصیلی خود را دریافت نماید، که در هر مقطع تحصیلی مدت زمان آن متفاوت است. علل افزایش سنوات دانشجویان متعدد، پیچیده و در بسیاری از موارد خارج از اراده دانشجویان است. مشکلات و موانعی وجود دارند که باعث می‌شوند سنوات تحصیلی دانشجو از حد مجاز طولانی شود، برخی از این عوامل در اختیار دانشگاه است و برخی عوامل به خارج از سیستم دانشگاه و متاثر از مسائل اقتصادی و اجتماعی می باشد. در مطالعات انجام شده مهمترین دلایلاین موضوع مشکلات رخ داده حین اجرای پایان‌نامه‌ها و رساله ها، بیماری خود و نزدیکان، طولانی بودن فرایند تصویب و تأیید پروپوزال می‌باشند. راهکارهایی هم برای بهبود این پدیده شامل، ارتقاء کیفی واحد های درسی و هم سویی با پایان‌نامه، بهبود فرایندهای آموزشی و پژوهشی و تسهیل روند انجام پایان‌نامه بیان شده است. با نگاهی سیستمی می‌توان با رفع این چالش‌ها نسبت به کاهش سنوات تحصیلی و بهبود کیفیت آموزشی اقدام نمود (۳).

در مطالعه‌ای که توسط سعید غیاثی ندوشن (۱۴۰۰) با عنوان "شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و پیامدهای آن" انجام شد مشخص شد که سه دسته عامل برون‌سیستمی و چهار دسته عامل درون سیستمی در این مساله تاثیرگذارند که عوامل برون سیستمی عبارتند از عوامل اقتصادی-اجتماعی، فردی-خانوادگی و دغدغه های فرادانشگاهی و عوامل درون سیستمی شامل رفتارغیرحرفه‌ای استادان، مشکلات تحریرپایان‌نامه، مسأله مند نبودن دوره‌های آموزشی و ضعف علمی دانشجویان و ضعف فرآیندها و سیستم آموزشی می‌باشد.

مطالعات انجام شده در این حوزه مهم‌ترین علت افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان دکتری را عوامل مرتبط با پایان‌نامه به ویژه زمان بر بودن چاپ مقاله که شرط دفاع است را عنوان نمودند و به عنوان راهکار بهبود این وضعیت بیان نمودند که مدت زمانی که دانشجو منتظر چاپ مقاله است، از مدت تحصیل وی کسر گردد. به آن دسته از پایان‌نامه هایی که دچار وقفه شده‌اند ترم تحصیلی اضافه‌ای بدون درج در سنوات اختصاص یابد و ساز و کار افزایش حمایت های مالی از دانشجو در طول دوره تحصیل تدوین گردد (۴, ۵). در پژوهش دیگر تابعی و همکاران (۱۴۰۲) بیان نمودند که عوامل متعددی در سطح خرد و کلان در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی مثل حوزه پایان‌نامه، واحدهای آموزشی، تدوین مقاله و ارتباط استاد با دانشجو و همچنین قوانین نظارتی دانشگاه، تخصص اساتید، امکانات پژوهشی و تأمین مالی در زمینه تحصیل دانشجویان تأخیر به وجود می‌آورند (۶).

با عنایت به اینکه افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان را وارد فرایندی می کند، که نه تنها خوشایند او نیست بلکه او را مواجه با اختلال در زندگی تحصیلی می کند و در مواردی او را به تجدید نظر و حتی به ترک زندگی تحصیلی می‌کشاند (۷)، اهمیت کاهش تأخیر تحصیلی در دانشگاه‌ها، که از اهداف طرح تحول راهبردی دانشگاه است، رادوچندان می‌گردد. کاهش مدت سنوات تحصیلی نه‌تنها بر هزینه‌های عملیاتی حوزه آموزش، بهره‌وری سازمان و آینده شغلی و تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبت دارد، بلکه فشار روانی ناشی از تأخیر را نیز کاهش

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

می‌دهد. در این راستا، این پژوهش با هدف تبیین دلایل افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان و ارائه راهکارهایارتقای وضعیت موجود از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی در سال ۱۴۰۲ انجام شد.

روش کار

این مطالعه یک مطالعه کیفی با رویکرد تحلیل محتوا است. نمونه پژوهش شامل تمام دانشجویان واجد شرایط (دارای درخواست سنوات تحصیلی) تحصیلات تکمیلی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ بود که ۴۸ نفراز آنها با استفاده از روش تمام شماری بررسی شدند. معیارهای ورود به مطالعه در این پژوهش، اشتغال به تحصیل در دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱، تأیید سنوات تحصیلی دانشجو توسط اداره آموزش دانشکده و تمایل به همکاری دانشجو و شرکت او در پژوهش بود.

به‌منظور گردآوری داده‌های پژوهش از سه ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته، بررسی اسناد و بررسی متن درخواست های سنوات دانشجویان (موجود در اداره آموزش دانشکده) استفاده شده است. راهنمای مصاحبه با توجه به مرور ادبیات این موضوع طراحی شد و در آغاز مطالعه دو مصاحبه عمیق انجام شد. این راهنما شامل تعداد محدودی سؤال عمومی و اختصاصی بود که نیاز به پاسخ باز و تفسیری داشتند. سؤال کلیدی مصاحبه به شرح زیر بود:

"به نظر شما علت عمده افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی چه مواردی است؟"سؤالات بعدی بر اساس پاسخ شرکت کنندگان، طرح گردید. انجام مصاحبه‌ها با هماهنگی قبلی صورت پذیرفت. قبل از شروع مصاحبه توضیح کاملی درباره‌ی اهمیت، اهداف و روش پژوهش به مصاحبه شوندگان بیان گردید. همچنین یادآوری گردید که مشارکت در این تحقیق کاملاً اختیاری، بی نام و محرمانه خواهد بود و داده‌ها صرفا در راستای اهداف مطالعه استفاده خواهد شد. مصاحبه‌ها با کسب اجازه از شرکت‌کنندگان ضبط و یادداشت برداری شد و بلافاصله بعد از انجام مصاحبه پیاده گردید. میانگین زمان مصاحبه ها ۳۰ دقیقه بود.

برای تعیین روایی، دقت و استحکام مصاحبه ها از معیارهای مقبولیت و تعین استفاده شد. جهت افزایش مقبولیت داده‌ها از روش‌های بررسی و مشاهده مداوم، تخصیص زمان کافی، حسن ارتباط، استفاده از تلفیق در تحقیق، تلفیق روشهای گردآوری داده‌ها (مصاحبه، مشاهده، نوشتار) و تلفیق زمانی (بررسی در زمان‌های مداوم و امکان بازخورد به داده‌ها)، بازنگری ناظرین استفاده از نظرات تکمیلی همکاران ، مرور دست نوشته‌ها و جست‌وجو شواهد مغایر و تحلیل موارد منفی استفاده شد (۹, ۸).

داده‌ها به روش دستی و با روش تحلیل محتوا تحلیل گردید. کدبندی داده‌ها توسط دو نفر از محققین صورت گرفت. مراحل تحلیل و کدبندی داده‌ها به ترتیب زیر بود:

آشنایی با متن داده‌ها (خواندن چندین باره متن های پیاده شده-غوطه وری داده‌ها)، شناسایی و استخراج کدهای اولیه (شناسایی و استخراج کدهای اولیه با تمرکز بر داده‌های مرتبط)، شناسایی تم‌ها (قرار دادن کدهای اولیه استخراج شده در تم های مرتبط)،بازبینی و تکمیل تم‌های شناسایی شده، نام گذاری و تعریف تم‌ها، اطمینان از پایایی کدها و تم‌های استخراج شده (کسب توافق بین دو کدگذار از طریق بحث و رفع موارد مورد اختلاف).

یافته‌ها

در مطالعه حاضر، عوامل موثر بر تأخیر تحصیلی تعیین و مصاحبه‌ای با دانشجویان انجام گردید پس از اجرای مصاحبه، راهکارهایی برای ارتقای وضعیت موجود پیشنهاد گردید.

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

سن دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه بین ۲۵ تا ۴۴ سال با میانگین سنی ۳۱/۵ سال بود. بیش‌ترین تاخیر تحصیلی ۷ ترم و کم‌ترین تاخیر ۱ ترم می‌باشد و میانگین ترم‌های سنوات ۲/۶۵ ترم است (جدول شماره ۱).

جدول شماره۱: متغیرهای دموگرافیکی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	تعداد کل
جنسیت			
زن	۱۹	۶۵,۵۱	۲۹
مرد	۱۰	۳۴,۴۸	
رشته تحصیلی			
مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی	۶	۲۰,۶۸	۲۹
اقتصاد سلامت	۶	۲۰,۶۸	
کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی	۳	۱۰,۳۴	
انفورماتیک پزشکی	۳	۱۰,۳۴	
فناوری اطلاعات سلامت	۱۰	۳۴,۴۸	
مدیریت اطلاعات سلامت	۱	۳,۴۸	
مقطع تحصیلی			
کارشناسی ارشد	۲۶	۸۹,۶۵	۲۹
دکتری	۳	۱۰,۳۴	
وضعیت اشتغال			
شاغل	۲۲	۷۵,۸۶	۲۹
غیرشاغل	۷	۲۴,۱۳	
وضعیت تأهل			
مجرد	۱۳	۴۴,۸۲	۲۹
متاهل	۱۶	۵۵,۱۷	
داشتن فرزند			
دارای فرزند	۸	۵۰	۱۶
بدون فرزند	۸	۵۰	
وضعیت سکونت			
با خانواده	۲۵	۸۶,۲۰	
دانشجویی	۴	۱۳,۷۹	

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0

سن			
۲۵-۳۰	۱۶	۵۵/۱۷	
۳۰-۳۵	۵	۱۷/۲۴	۲۹
۳۵-۴۰	۵	۱۷/۲۴	
۴۰-۴۵	۳	۱۰/۳۵	
تعداد ترم های ارفاقی			
۳-۱ترم			
۵-۳ترم	۲۰	۶۸/۹۶	
۷-۵ ترم	۷	۲۴/۱۴	
	۲	۶/۹۰	

یافته‌های بخش مصاحبه‌ها بیانگر ۲ دسته مشکلات شخصی و عوامل مربوط به دانشگاه می باشد که در افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان تاثیرگذار بودند. مشکلات شخصی از جمله؛ شاغل بودن، مشکلات خانوادگی، همزمانی تحصیل با اپیدمی کرونا، دور بودن محل تحصیل از محل سکونت، محدودیت اینترنت، فاصله زمانی بین مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و طولانی شدن جمع آوری داده‌ها بیان گردید و عوامل مربوط به دانشگاه نیز شامل عدم همکاری اساتید، طولانی شدن تأیید پروپوزال، سخت‌گیری قوانین پژوهشی درموردانتشار مقاله ها، سخت گیری اساتید درمورد روند دفاع پایان‌نامه مطرح شد. طبق نتایج بدست آمده، موثرترین عامل در افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، مربوط به شاغل بودن دانشجوها و بعد از آن به ترتیب طولانی شدن جمع‌آوری داده‌ها، مشکلات شخصی و خانوادگی و عدم همکاری برخی اساتید به دلیل مشغله کاری می‌باشد. کم فراوانی‌ترین علل اشاره شده مربوط به فاصله زمانی میان دو مقطع تحصیلی کارشناسی و کارشناسی ارشد است (جدول شماره۲).

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0

جدول شماره ۲: علل افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

درون مایه اصلی	درون مایه فرعی	فراوانی		درصد فراوانی	مصادیق
مشکلات شخصی	شاغل بودن	۱۵	۴۱	٪۵۳,۹۴	دانشجوی شماره ۱ : « با وجود شاغل و متاهل بودن درس خواندن و نوشتن رساله بسیار مشکل است. »
	مشکلات خانوادگی	۱۰			دانشجوی شماره ۳: « من یک همسر و مادر هستم و با وجود داشتن وظایف همسری و مادری و انجام امور خانه درس خواندن سخت‌تر می‌شود. »
	همزمانی تحصیل با اپیدمی کرونا	۹			دانشجوی شماره ۱۵:«دانشکده در اپیدمی کرونا تعطیل شد و پیگیری پایان‌نامه بسیار سخت بود. »
	دور بودن محل تحصیل از محل سکونت	۴			دانشجوی شماره ۱۳: « به دلیل دوری شهر محل سکونتم از دانشگاه، رفت و آمد برایم بسیار مشکل بود و نتوانستم پیگیر پایان‌نامه ام باشم. »
	محدودیت اینترنت	۲			دانشجوی شماره ۹ :« در ماه های اخیر محدودیت استفاده از اینترنت داشتم و اینترنت در کل کشور قطع بود. »
	فاصله زمانی بین مقطع کارشناسی و ارشد	۱			دانشجوی شماره ۲۵: « متاهل بودم و بدلیل مشغله زیاد بین مقطع کارشناسی و ارشدم فاصله زمانی بسیار افتاد و باعث شد سنوات تحصیلی ام به طولانی شود. »
عوامل مربوط به دانشگاه	طولانی شدن جمع آوری داده‌ها	۱۳	۳۵	٪۴۶,۰۵	دانشجوی شماره ۵: « طولانی شدن جمع آوری داده‌ها و عدم همکاری اساتید و همچنین شاغل بودن من باعث شده سنوات تحصیلی طولانی شوند. »
	عدم همکاری اساتید	۱۰			دانشجوی شماره ۱۸: « اساتید به دلیل داشتن دانشجوی زیاد، وقت کمی برای دانشجو داشتند»
	طولانی شدن تأیید پروپوزال	۶			دانشجوی شماره ۴: «جمع آوری داده‌های پایان‌نامه و پس از آن تأیید پایان‌نامه طولانی شدند»
	سخت گیری قوانین پژوهشی درمورد مقاله ها	۴			دانشجوی شماره ۱۱: « بدلیل سخت گیری دانشگاه درمورد مقاله هایی که باید تحویل می دادیم، کار من به تاخیر بیفتد. »
	سخت گیری اساتید درمورد دفاع پایان‌نامه	۲			دانشجوی شماره ۱۰:« سخت گیری استادم درمورد دفاع پایان‌نامه باعث شد فرایند اتمام پایان‌نامه ام طولانی شود.»
جمع		۷۶		۱۰۰	

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

بعد از شناسایی علل افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان، راهکارهای موثر در کاهش این پدیده نیز شناسایی گردید، پرتکرارترین راهکار ارایه شده برای حل معضل افزایش سنوات از نظر دانشجویان عامل راهنمایی و همکاری بیش‌تر اساتید راهنما است و بعد از آن به ترتیب کاهش مراحل تأیید پایان‌نامه و عدم سخت گیری دانشگاه در مورد پایان‌نامه، لغو اجبار برای تدوین پایان‌نامه تحصیلی، افزایش تعداد اساتید راهنما، افزایش جلسات مشاوره علمی برای پایان‌نامه، عدالت در تقسیم پایان‌نامه بین اساتید، حذف درخواست مقاله و در نظرگرفتن شرایط ارفاقی برای دانشجویان شاغل بودند.

همچنین مهم‌ترین عامل فردی برای جلوگیری از افزایش سنوات تحصیلی، افزایش پیگیری دانشجویان انتخاب موضوعات با زمان اجرایی کمتر، افزایش تمرکز بر تحصیل، آگاهی بیش‌تر و توانمند شدن علمی در مورد پایان‌نامه و همگام شدن با استاد، شناسایی شدند.

جدول شماره۳: راهکارهای اجرایی برای کاهش سنوات تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده

درون مایه اصلی	درون مایه فرعی	فراوانی		درصد فراوانی	مصادیق
عوامل مربوط به اساتید	راهنمایی و همکاری بیشتر اساتید	۹	۱۰	٪۱۸,۵۱	دانشجوی شماره ۲۰ : « اساتید راهنما باید زمان بیشتری برای راهنمایی و مشارکت با دانشجو در نظر بگیرند. »
	افزایش جلسات مشاوره علمی برای پایان‌نامه	۱			دانشجوی شماره ۲۲: «جلسات مشاوره برای پایان‌نامه را افزایش دهند تا بدانیم از لحاظ علمی و مرحله به مرحله چکار باید بکنیم. »
عوامل مربوط به دانشکده	کاهش مراحل تأیید پایان‌نامه	۳	۱۱	٪۲۰,۳۷	دانشجوی شماره ۱۱: «آموزش دانشکده روند اداری را کوتاه تر کنند تا تأیید پروپوزال زودتر اتفاق بیفتد. »
	افزایش پیگیری از طرف دانشکده	۲			دانشجوی شماره ۱۵:«درصورت تاخیر دانشجو، دانشکده وضعیت حال دانشجو را پیگیری کند. »
	هماهنگی دانشکده با ارگانهای مربوطه	۲			دانشجوی شماره ۱۶:«ارگان های شهر تبریز برای جمع آوری داده‌ها همکاری نمی کنند. دانشکده با این ارگانها از قبل هماهنگ شود. »
	انجام پایان‌نامه حین دوره آموزشی	۲			دانشجوی شماره ۲۵: « اگر امکان نوشتن پایان‌نامه در حین دوره آموزشی وجود داشت، و به آخر نمی ماند، اوضاع خیلی بهتر می‌شد. »
	افزایش تعداد اساتید	۱			دانشجوی شماره ۱۸: « اساتید به دلیل داشتن دانشجوی زیاد، وقت کمی برای دانشجو داشتند. کاش تعداد اساتید راهنما را بیشتر کنند»
	عدالت در تقسیم وظایف آموزشی ، پژوهشی و اجرایی (PHD) اساتید	۱			دانشجوی شماره ۳: « در تقسیم وظایف آموزشی و اجرایی عدالت بیشتری برقرار شود. »

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0

مصادیق	درون مایه اصلی	درون مایه فرعی	فراوانی	درصد فراوانی	مصادیق
عوامل مربوط به سیاست های پژوهشی	عدم سختگیری دانشگاه	۳	۶	٪۱۱,۱۱	دانشجوی شماره ۱۶: « اساتید و دانشگاه درمورد پایان‌نامه سختگیری نکنند و موضوعی بدهند که جمع آوری داده برای آن راحت تر باشد. »
	عدم وجود اجبار بر تدوین پایان‌نامه تحصیلی	۱			دانشجوی شماره ۲:« ای کاش امکانی را فراهم کنند تا اجبار پایان تحصیلی نداشته باشیم و دفاع را پس از اتمام تحصیل خود انجام دهیم. »
	حذف درخواست مقاله در مقطع ارشد	۱			دانشجوی شماره ۱۸: « مقاله اجباری برای دفاع، باعث افزایش سنواتم شده. تعهد بگیرند که مقاله، بعد از دفاع کردن باشد»
	درنظر گرفتن شرایط ویژه شاغلین و مادران	۱			دانشجوی شماره ۱: : « مسئولیت‌های مادری که شاغل است و همزمان از دو فرزند و همسر نگه داری می‌کند بسیار زیاد می‌شود، طوری که خواه یا ناخواه اتمام تحصیل در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرد. کاش برای این شرایط ارفاقی قائل شوند. »
عوامل فردی مرتبط با دانشجو	افزایش پیگیری دانشجو	۱۵	۲۷	٪۵۰	دانشجوی شماره ۳:« برای جلو بردن کار، باید پیگیری خودم را بیشتر کنم. »
	انتخاب موضوع با زمان اجرایی کمتر	۵			دانشجوی شماره۷:« قبل از انتخاب موضوع، اول فکرکنم ببینم آیا جمع آوری داده امکان پذیر است یا نه. »
	افزایش تلاش و تمرکز بر درس	۵			دانشجوی شماره ۱۳:« تلاش بیشتری داشته باشم و تمرکزم را روی درسم بگذارم تا موفق شوم. »
	توانمند شدن علمی در خصوص پایان‌نامه	۱			دانشجوی شماره ۱۵:« قبل از شروع پایان‌نامه خودم را درخصوص انجام آن توانمند کنم»
	همگام شدن با استاد	۱			دانشجوی شماره ۱۷:«باید با استاد راهنمایم همگام باشم. یعنی کمتر از آنچه گفته انجام ندهم و بیشتر انجام بدهم. »
جمع			۵۴	۱۰۰	

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0

بحث

مهم ترین دلیل افزایش سنوات برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی تحصیل هم زمان با اشتغال می باشد که ۱۵ نفر از دانشجویان در مصاحبه انجام شده به آن اشاره داشتند و این عامل را اصلی‌ترین عامل برای افزایش سنوات تحصیلی خود دانسته‌اند. طبق پژوهش روسی (۲۰۱۷)، افرایش ساعات اشتغال دانشجویان باعث کاهش درگیری دانشجویان در فعالیت های دانشگاه می شود و اگر ساعات کاری اختصاص یافته به کار بیش از ساعات اختصاص یافته به تحصیل شود، عملکرد تحصیلی دانشجویان کاهش می‌یابد(۱۰). طولانی شدن زمان جمع آوری داده در مرحله پژوهشی علتی بود که ۱۳نفر از دانشجویان به طور مشترک به آن اشاره کرده‌اندکه این مساله می تواند ناشی از نبود هماهنگی و یا هماهنگی ضعیف با فیلد پژوهش، مهارت‌های ارتباطی پایین دانشجویان و یا سخت‌گیری و مقررات بیش از حد اداری باشد.

عامل مشکلات خانوادگی و عدم همکاری اساتید به طور مساوی برای ۱۰ نفر از دانشجویان اثر گذار بوده است که با پژوهش مشتاق (۲۰۱۲) که اشاره شده بود راهنمایی دانشجو توسط اساتید و خانواده از عواملی است که از طریق آن دانشجو می تواند نگرش و عادات تحصیلی خود را بهبود بخشد و عملکردشان با پیشرفت تحصیلی همراه باشد و دانشجویانی که به طور صحیح توسط والدین و اساتید حمایت می شوند، در امتحانات عملکرد بهتری دارند، همخوانی دارد (۱۱).

آینا و همکاران (۲۰۱۸) معتقدند پیش‌زمینه والدین بر پیشرفت تحصیلی فرزندان تأثیر دارد، اگرچه بسته به کشور و سیستم آموزشی در نظر گرفته شده، تاثیرات آن تا حدودی متفاوت است(۱۲).

بیماری کرونا که به طور مقطعی باعث مجازی شدن آموزش و امکان دریافت مرخصی تحصیلی را برای دانشجویان فراهم نمود، منجر به افزایش سنوات تحصیلی برای ۹ نفر از دانشجویان شد (۱۴, ۱۳).

طولانی شدن مراحل و زمان تأیید پروپوزال عاملی است که بر مدت زمان تحصیل ۶ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی اثر گذاشته بود. قوانین سخت‌گیرانه دانشگاه برای چاپ مقاله و دور بودن محل تحصیل از محل سکونت نیز به طور مساوی توسط ۴ نفر از دانشجویان اشاره گردید. سخت‌گیری اساتید برای دفاع پایان‌نامه و محدودیت شبکه اینترنت برای ۲ نفر از دانشجویان اثر گذار بوده است. ایجاد فاصله(وقفه) تحصیل بین دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد نیز دلیلی برای افزایش سنوات یک نفر از دانشجویان بوده است. موارد گزارش شده همگی با نتایج پژوهش مشتاق (۲۰۱۲) همخوانی دارد(۱۱). علاوه بر این رحمان‌پور و همکاران (۱۳۹۳) به عدم کفایت شبکه‌های ماهواره ای و رایانه ای، نبود امکانات گسترده و قوی نرم افزاری، پایین بودن پهنای باند خطوط اینترنت در بروز مشکل افزایش سنوات دانشجویان اشاره کرده‌اند (۱۵). آینا و همکاران (۲۰۱۸) نیز عوامل ویژگی‌ها، توانایی‌ها و رفتار دانشجویان بیان نموده اند که دانشجویی که در مقطع تحصیلی قبلی در دانشگاه بهتری تحصیل کرده باشد و نمرات بهتری کسب کرده باشد، با احتمال کمتری دچار ترک یا تاخیر تحصیلی می شود و می تواند تحصیل خود را به موقع به اتمام برساند (۱۲).

راهنمایی و همکاری همه جانبه اساتید راهنما به عنوان اصلی‌ترین مورد برای کاهش سنوات تحصیلی دانشجویان توسط ۹نفر از دانشجویان ارایه شده است. ۳نفر از دانشجویان کاهش مراحل تأیید پایان‌نامه توسط دانشگاه را به عنوان راهکار مطرح نمودند و عدم سخت‌گیری دانشگاه نیز راهکار مورد اشاره ۳نفر از دانشجویان بود. افزایش پیگیری از طرف دانشگاه، انجام پایان‌نامه حین تحصیل و هماهنگی دانشگاه با ارگان‌های مربوطه هر کدام توسط ۲ نفر از دانشجویان به عنوان راهکار اثرگذار ارایه شدند. عدم وجود اجبار بر انتخاب واحد پایان‌نامه تحصیلی، افزایش تعداد اساتید راهنما، افزایش جلسات مشاوره علمی برای پایان‌نامه، عدالت در تقسیم پایان‌نامه بین اساتید، حذف درخواست مقاله، درنظر گرفتن موارد ارفاقی برای دانشجویان شاغل نیز به عنوان سایر راهکارها بیان گردیدند.

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

در پژوهش حبیبی (۱۳۹۳) عنوان گردید که برنامه ریزی توسعه نظام‌های آموزشی و ارزیابی در تمام کارکردهای مدیریتی لازم و ضروری است. فقدان برنامه ریزی استراتژیک به عنوان یک آسیب جدی در نظام آموزشی ما محسوس می‌باشد که در حال حاضر موجب بروز مشکلاتی در نظام آموزشی گردیده که اهم آن‌ها عبارتند از: تهدید نظام آموزشی توسط رویدادهای آتی، ابهام در اهداف، فراوانی تصمیمات کوتاه مدت و کمبود تصمیمات آینده نگرکه با برنامه ریزی و خلاقیت می‌توان بسیاری از این مشکلات را حل نمود (۱۶).

دیترز (۲۰۱۴) بیان می دارد که پشتیبانی موسسه ای شامل هر دو امکانات فیزیکی مانند کتابخانه،کامپیوتر و تجهیزات تخصصی و امکانات نرم افزاری مانند مربیگری، مشاوره تحصیلی و امکانات اجتماعی (مزایا و امکانات آموزشی، یارانه های غذایی و مراقبت های بهداشتی) همچنین پشتیبانی اجتماعی به معنی چگونگی ارتباط دانشجو با اعضای دانشگاه می تواند در حل مشکل سنوات دانشجویان تاثیر گذار باشد.(۱۷) دیگر محققان نیز دریافتند که میزان ارتباط بین اعضای هیئت علمی و دانشجویان بر وضعیت تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبت دارد. قبل از ایجاد مشکلات جدی، دانشجو باید در مراحل ابتدایی حمایت شود. یک برنامه معرفی مقدماتی برای بهبود تجربه دانشجو می‌تواند مفید باشد. تجارب اولیه عوامل مهمی در پشتکار دانشجویان هستند و ارائه پشتیبانی از سازگاری عاطفی، تحصیلی و اجتماعی از دانشجویان ضروری به نظر می رسد(۱۹, ۱۸).

۱۵ نفراز دانشجویان افزایش پیگیری دانشجو را اصلی‌ترین عامل فردی برای کاهش سنوات تحصیلی ذکر کرده‌اند راهکارهایی مثل انتخاب موضوع ساده‌تر از منظر قابلیت اجرا و افزایش تلاش و تمرکز بر درس هر کدام با ۵ نظر و توانمند شدن علمی در خصوص پایان‌نامه و همگام شدن با استاد نیز هر کدام با یک نظر به عنوان راهکارهای بعدی تعیین شده‌اند. مطالعات مختلف بیانگر این موضوع است که بین متغیرهای فردی(روانی- اجتماعی) دانشجویان و وضعیت علمی آنها ارتباط مستقیمی وجود دارد(۲۱, ۲۰)

نتیجه گیری

در بررسی راهکارهای اجرایی برای کاهش سنوات تحصیلی دانشجویان، راهنمایی و همکاری بیشتر استادان، کاهش مراحل تأیید پایان‌نامه در سطح دانشگاه، عدم سختگیری دانشگاه در خصوص اجرای پایان‌نامه، آغاز فرایند پایان‌نامه حین تحصیل(ترم های ابتدایی تحصیل) و در بررسی راهکارهای فردی برای کاهش سنوات تحصیلی دانشجویان افزایش پیگیری و افزایش تمرکز و تلاش دانشجو در انجام پایان‌نامه، توانمند شدن علمی در خصوص پایان‌نامه در حین تحصیل راهکارهای مهمی بودند که در این پژوهش به آنها اشاره گردید. هم چنین اجرای برنامه هایی برای جامعه پذیری دانشجویان حین ورود به دانشگاه جهت ارائه حمایت های روانی و آمادگی علمی در بدو ورود می تواند در مرتفع نمودن این مشکل راهگشا باشد.

پیشنهادات کاربردی

در رابطه با پیشنهادات کاربردی برای این پژوهش می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فرآیندهایی برای نظارت بر دانشجویانی که گزارشات خود را با تأخیر یا با کیفیت پایین تحویل می‌دهند، به منظور جویا شدن علل این امر در نظر گرفته شود تا در صورت امکان قبل از به وجود آمدن تأخیر بتوان اقدامات لازم را انجام داد.
- فرآیندهایی برای نظارت بر نحوه پیگیری کارهای دانشجو توسط استاد راهنما در نظر گرفته شود، تا هم اساتید و هم دانشجویان در این امر جدیت بیشتری داشته باشند.
- تشویق هایی برای دانشجویانی که زودتر از موعد مقرر فارغ التحصیل می شوند در نظر گرفته شود.

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0

- کلاس‌های روش تحقیق به شکل موثرتری برگزار شود به طوری که پس از اتمام دوره دانشجو کاملا برنحوه انجام تحقیق مسلط باشد.

- از دانشجویان دوره دکتری که زمینه‌های پژوهشی مشابه با دانشجویان دوره کارشناسی ارشد دارند، به عنوان دستیار آموزشی اساتید راهنما برای کمک و راهنمایی دانشجویان کارشناسی ارشد استفاده شود.

- با توجه به طولانی بودن دوره دکتری و سن دانشجویان در این دوره و وجود مشکلات مالی و معیشتی، اگر بتوان راهی برای کاهش این فشارها در نظر گرفت قطعا تأخیر تحصیلی در این دوره کاهش می یابد.

- اساتید به دانشجویان در مورد موفقیت و شکست تحصیلی شان بازخورد صحیحی بدهند تا آنان در مورد خود و عملکردشان شناخت دقیق و واقع بینانه به دست آورند.

- دورهمی های علمی، با حضور افراد موفق در رشته تحصیلی دانشجو برای ایجاد انگیزه و تلاش بیشتر برگزار شود تا دانشجو نسبت به آینده تحصیلی و کاری خود امیداورتر شود.

ملاحظات اخلاقی

اطلاعات به‌دست آمده از مطالعه فقط درراستای اهداف پژوهش استفاده گردید و نام و هویت افراد شرکت کننده در مطالعه محرمانه باقی ماند.شرکت افراد در این مطالعه کاملا داوطلبانه بود.

مشارکت نویسندگان

ایده‌پردازی، تحلیل داده‌ها، تدوین مقاله: رعنا غلامزاده نیکجو، جمع‌آوری داده و تحلیل داده‌ها: فرناز جمشیدی، تحلیل داده‌ها و تدوین مقاله: مریم بهجت

تشکر و قدردانی

بدین وسیله مراتب تشکر و قدردانی نویسندگان از تمام دانشجویان شرکت کننده در این مطالعه اعلام می‌گردد.

تعارض منافع

موردی وجود ندارد.

حمایت مالی

این طرح با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام شده است.

References

1. Hejrati M. **A *brief look at the country's higher education system and some of its challenges*.** National Congress of Higher Education of Iran. 2016; Retrieved from https://sidir/paper/878324/fa2016.
2. Shahraki MR, Haqqani F. ***Determining influential factors in engineering education and predicting the increase in years of education using a multi-criteria decision-making approach and data mining (artificial neural network).*** Iranian Engineering Education Quarterly Journal. 2022; 24(93): 51-66. doi: 10.22047/ijee.2022.265728.1812.
3. Ghiasi Nodooshan S. ***Analyzing the factors affecting the prolongation in the years of graduate students' study and its consequences.*** Journal title. 2022; 10(44):146-162.
4. Mansourian Z, Karimi Moonaghi H, Jamali J, KhajaviRad A, Ashrafifard H. ***Examining the Related Factors Associated with Increased Length of Study in PhD Students in Mashhad University of Medical Sciences from the Viewpoints of Faculty Members, Students and Academic Staffs.*** Journal of Medical Education and Development. 2022;16(4):227-43. doi: 10.18502/jmed.v16i4.8573.
5. Khoshgoftar Z, Sohrabi S, Bakhtiyari Z. ***Investigating the Reasons for Delaying the Graduation of Ph.D. Students of Shahid Beheshti University of Medical Sciences based on their Experiences of Conducting the Research Phase.*** Medical Education. 2022;10(2):74-90. doi: 10.22088/mededj.10.2.74.
6. Tabei M, Soleymanpour R, Ghaffari G, Nayebi H. ***An analysis of the reasons increase in the academic years of students in Iran (case of study: graduate students of Ferdowsi University of Mashhad).*** Iranian Higher Education. 2024; 15(2): 66-84.
7. Hoseinzade Hosnaroodi M, Athari Esfahani Z. ***An analysis on the perceptions and lived experiences from the phenomenon of educational persistence in undergraduate students subject to special cases commission (case***

CC BY-NC 4.0

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

study: University of Kashan). Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education. 2024;30(3):75-94. doi: 10.61838/kman.irphe.30.3.5.
8. Danaee Fard H, Alvani S, A A. ***Methodology of Qualitative Research in Management: A Comprehensive Approach.*** Saffar Publishing House. 2016.
9. Danaee Fard H, Alvani S. ***Methodology of Qualitative Research in Management: A Comprehensive Approach.*** Saffar Publishing House. 2014.
10. Rossi M. ***Factors Affecting Academic Performance of University Evening Students.*** Journal of Education and Human Development. 2017; 6. doi: 10.15640/jehd.v6n1a10.
11. Mushtaq I, Khan SN. ***Factors Affecting Students' Academic Performance.*** Global Journal of Management and Business Research. 2012; 12(9):17-22.
12. Aina C, Baici E, Casalone G, Pastore F. ***The economics of university dropouts and delayed graduation: a survey.*** 2018.
13. Onyema EM, Eucheria NC, Obafemi FA, Sen S, Atonye FG, Sharma A, et al. ***Impact of Coronavirus pandemic on education.*** Journal of Education and Practice. 2020; 11(13):108-121.
14. Marler EK, Bruce MJ, Abaoud A, Henrichsen C, Suksatan W, Homvisetvongsa S, et al. ***The impact of COVID-19 on university students' academic motivation, social connection, and psychological well-being.*** Scholarship of Teaching and Learning in Psychology. 2024;10(3):320.
15. Rahmanpour M, Liagatdar M, Afshar E. ***Survey challenges facing information technology development in Iran higher education with a comparative study of the development this technology in world higher education systems.*** Quarterly Journal of Culture and Communication Studies. 2014;15(27):37-66.
16. Habibi N, Rooki H. ***Challenges facing higher education in Iran.*** The First International Symposium on Management Sciences with a Focus on Sustainable Development. 2014.
17. Dieters A. ***Factors influencing student delay in higher education. A case study at Stenden University of Applied Sciences: University of Twente.*** 2013.
18. Arthur R, Fenyi DA. ***Towards Minimizing the Delay/Non-completion Rate of Research Master's Degree in Ghana: ESL Students' Perspective of the Challenges of Thesis Work.*** Linguistics Initiative. 2023; 3(2):125-139.
19. Douwes R, Metselaar J, Pijnenborg GHM, Boonstra N. ***Well-being of students in higher education: The importance of a student perspective.*** Cogent Education. 2023; 10(1):2190697.
20. Rodríguez-Hernández CF, Cascallar E, Kyndt E. ***Socio-economic status and academic performance in higher education: A systematic review.*** Educational Research Review. 2020; 29: 100305.
21. Waters NE, Ahmed SF, Tang S, Morrison FJ, Davis-Kean PE. ***Pathways from socioeconomic status to early academic achievement: The role of specific executive functions.*** Early Childhood Research Quarterly. 2021; 54: 321-331.

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0

Explaining the Reasons for the Extension of Students' Study Duration and Providing Strategies to Improve the Current Situation from the Perspective of Post-Graduated Students at Tabriz University of Medical Sciences (Qualitative Study)

Gholamzadeh Nikjoo R (PhD)[1], Jamshidi Aghdam F(BSc)[2]*, Behjat M(BSc)[2]

[1] Health Policy and Management Department, Tabriz Health Services Management Research Center, Faculty of Management and Medical Informatics, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran
[2] Bachelor's Degrees in Healthcare Services Management, Faculty of Management and Medical Informatics, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

Received: 22 Oct 2024 ***Revised:*** 18 Feb 2025 ***Accepted:*** 19 Feb 2025

Abstract

Introduction: Study duration refers to the specific period a student must complete their education. This study aims to elucidate the factors contributing to the prolonged study duration among students of the Faculty of Management and Medical Informatics at Tabriz University of Medical Sciences and to provide effectual strategies for reducing this duration.

Methods: This qualitative study was conducted using a content analysis approach. The research population included all eligible graduate students (those with extended study duration) from the Faculty of Management and Medical Information in 2021 and 2022. A total of 48 students were selected using a census method. Data collection was conducted using three different tools: interviews, document reviews, and analysis of students' extension requests. Content analysis was employed to analyze the data.

Results: The interview findings indicated two categories of influential factors: personal issues and university-related factors. Personal issues included employment, family problems, the overlap of studies with the COVID-19 pandemic, the distance between the university and residence, internet limitations, time gaps between undergraduate and graduate studies, and prolonged data collection. University-related factors included a lack of cooperation from professors, delays in proposal approval, strict research regulations concerning articles, and professors' rigorous demands during the thesis defense process.

Conclusion: Reducing the stages of thesis approval at the university level, initiating the thesis process during the initial semesters of study, and enhancing scientific capabilities regarding thesis writing during the study period are among the strategies to improve the current situation of students' study duration.

Keywords: Student, Solution, University, Higher education, Qualitative study

This paper should be cited as:

Gholamzadeh Nikjoo R, Jamshidi Aghdam F, Behjat M. ***Explaining the Reasons for the Extension of Students' Study Duration and Providing Strategies to Improve the Current Situation from the Perspective of Post- Graduated Students at Tabriz University of Medical Sciences (Qualitative Study).*** J Med Edu Dev 2025; 19(4): 1042 - 1054.

**** Corresponding Author: Tel: +984131775995, Email: gholamzadehr@tbzmed.ac.ir***

[Downloaded from jmed.ssu.ac.ir on 2026-11-21]

[DOI: 10.18502/jmed.v19i4.18185]

CC BY-NC 4.0